

ACC. N:R M. 12591:1-14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: Bengt. Arni Person, Dagstorp
Härad: Påarna Berättare: Petter Ljöbeck, Laskalånga
Socken: Laskalånga Berättarens yrke: bokförare
Uppteckningsår: 1952 Född år 1894 i Lund (Laskalånga)

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-14.
(Lundskabl. om arbetarvården)
inom Furulund.

LUF 73.

ACC. N:R M. 12591: /.

När den nya tiden kom till bygden.

Minnen och hågkomster från arbetarrörelsen
inom Furulund.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

1.

Petter Sjöbeck berättar:

Som en liten parvel år 1898 kan jag svagt erinra mig den första kontakten med arbetarrörelsen. En episod kommer för mig ibland:

Som jag sagt förut, så fanns här i Furulund ett tivoli ungefär ovanför den nuvarande lekplatsen - jag minns mycket väl, när dansbanan blev flyttad, där blev sedan idrottsplats. Till tivoliet kom alltid mycket folk om söndagarna, ej bara från de angränsande byarna utan även från Lund och familjer från Malmö. Här var alltid efter dåtida förhållanden ett brokigt folkliv. En söndag hade bland andra infunnit sig en del strejkbrytare vid yllefabriken, som bodde på Flickhemmet och en del cementgjutare från Kävlinge. Det dröjde inte länge förrän oroligheter och slagsmål uppstod. Ordningsvakten, smedmästare Olsson från Lackalänga kunde inte - som han brukade - lugna ner dem genom att bjuda på en pris snus, utan skaklar och hammeldrag togs från vagnarna och användes som slagträn.

Min mor och jag och min syster hade gått upp för att se på folklivet och höra på musiken (Min far var på fackföreningsmöte i Lund). När slagsmålet urartade begav vi oss hem. Vi bodde i

ACC. N:R M. 12591: 2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

fabrikens hus. Vi hade inte väl kommit hem förrän Durring, Ricciardi m.fl. kom springande genom trädgården och skulle hem till Flickhemmet förföljda av en hop, som kastade sten efter dem. Det var tegelsten, som togs vid bygget mittemot - uppe i skogen. Det var Måns Bengtsson från nr. 21-23, som byggde sig en villa där (den tillhör nu fabriken). Vid stenkastningen kom en halv tegelsten i genom ett fönster och slog i ytterdörren. Om dörren finns kvar, så finns också märket där. Det var kvar, när vi flyttade 1916. Strejkledare var Jöns Lantz m.fl.

2.

Föreningsliv och agitation.

1895.	1906	1906	1906	1908
I.O.G.T.	N.O.V.	Ungdomsklubb	Fackfören.	Arbetarkommun
1911	1915	1920		1906
Folkets hus	A.B.F.	Ungdomsklubb		Kvinnoklubb

I I.O.G.T. blev jag medlem 1906 och fick där min första skolning i organisationsarbete. De ledande var G.P. Lundgren, Sven Svensson, Alfred Hallberg och J. Lantz. Ja, de flesta av arbetarnas pionjärer har fått sin första skolning inom denna loge i Furulund.

Fjorton år tror jag, att jag var, då jag blev ordf. i ungdoms-

ACC. N:R M. 12591:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

logen Ungdomsliljan av N.O.V. Mina första styrelsekamrater var Lorents Lundgren, Anton Johansson, Klara Jacobsson och Betty Sven Svens. Vi gick och läste då, och ivrade bl.a. för tobaksförbud för ungdom under 15 år.

3.

I N.O.V. började det egentliga skolnings- och bildningsarbetet. Som ledare hade vi de äldre verdandisterna och klubbisterna såsom A. Kjellgren, Olof Olsson, Oskar Franzen, Martina Jacobsson, Ellen Ryberg, Elin Månsson och Betty Larsson, alla aktiva och intresserade socialister. Studiecirkelverksamheten var den dominerande inom logen. Studiecirkeln i skönlitteratur var och blev grundaren till A.B.F.

Den socialdemokratiska Ungdomsklubben (den gamla, som tillhörde Per Albins ungdomsförbund med tidningen Fram) var den största inom Skåne. Distriktsstyrelsen var också förlagd till Furulund med Kjellgren. Olof Olsson, Oskar Franzen, N.O. Malmström och Martina Jacobsson i styrelsen.

Den första kurs, som jag bevistade utom Furulund, var midvinterkursen i Lund 1911-12. Vi var fem stipendiater med vardera två kronor i stipendium. Bland föreläsarna vid denna kurs märktes bland andra Vigfors och Vilh. Björk. Den förre höll 9 timmars föreläsning om Socialism. Kursen varade i fem dagar. Det var vid denna tid, som en schism hade uppstått mellan Per Albin - Gustav Möller å ena sidan och Zäta Höglund å den andra (Z.H. och Karl Kilbom). Vårt förbundsorgan var Fram, men

ACC. N:R M. 12591:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4.

Zäta hade inom Stockholmsklubben startat Stormklockan. Vid diskussioner på kursen gick vågorna höga för och emot stormklockefalangen. En Gunnar Leibst från Eslöv företog en insamling av 1 kr. per man för dem, som ville ha ner Zäta för att diskutera med framgubbarana. Men det blev ingenting av för Zäta var sjuk. Vi inom Fufulundsklubben var stormklockevänliga med Kjellgren i spetsen. När vi skulle resa hem från Lund hade vi sällskap med Gustav Möller - han var då i Hälsingborg. Vi klämde honom innerst inne i kupen för att vi skulle få diskutera med honom. Ja, vi glömde att gå av i Lackalänga så vi måste lösa extra biljett till Kävlinge. Vi var ju rätt många från Furulund. Förutom distriktsstyrelsen var där Johan Lundgren, Gottfrid Person, Axel Ryberg och undertecknad.

I ungdomslogen och verdandiklubben fortsattes utbildnings- och skolningsarbetet med diskussioner och cirkelverksamhet.

Bl.a. hade vi en studiecirkel i bokföreläsning med Axel Andersson (masen) som lärare och en studiecirkel i skönlitteratur med möte hemma hos Per och Marta Larsson, vilka då bodde i Furulund. Vi skickade ett hyllningstelegram till Strindberg, när han fyllde sextio år.

Efter en tre månaders tripp till Danmark kom jag till Anderslöv och var med om att bilda arbetarekommunen där. Där fanns en klubb med Norrköpingsjohansson, som den dri vande kraften. De var Framtrogna, och det var roliga möten vi hade där med

ACC. N:R M. 12591:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5.

några av oss, som tillhörde stormklockefalangen. Fackföreningsrörelsen kom jag aktivt i kontakt med, när jag fick anställning vid yllefabriken. Lind var då ordf. under tiden 1906 -11, Nils Johansson var underhandlingsdelegarad för vävarna då. Vi unga var otåliga över vårt dåliga arbete och fordrade bättre arbete med högre accorder. Då det inte omedelbart ledde till resultat, reste jag till Danmark och fick arbete på Lyngby-Brede och senare på Hörsholm. Vi ett tillfälle hade jag gått arbetslös i tio dagar och skulle ha arbetslöshetsbidrag med något över arton kronor på förbundsexpeditionen i Köpenhamn. När jag var där kom förbundsordf. Möller in till kassan. Då han fick höra, att jag var från Furulund hälsade han till Olof Olsson, men samtidigt frågade han hur gammal jag var. Jag var då inte gammal nog att få understöd och kassörskan tog tillbaka de arton kronorna. Men jag fick en krona av Möller till resan till Malmö. Jag reste emellertid inte hem utan som sagt till Hörsholm.

Efter återkomsten 1913 blev agitationen bland de s.k. slubbarna effektivare. Vi fick en tolvmannakomite, som skulle bevaka och påverka de, som inte ville betala till fackfören. Många drastiska medel användes. Jag glömmer inte, när Marta Lundgren dansade med en person, som inte ville vara med i fackfören och under dansen lämnade honom ensam på golvet.

Under denna tid började de dyndikalistiska ideerna diskuteras

ACC. N:R M. 12591:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.

på fackföreningsmötena. Resultatet blev, att vi fick ett stort diskussionsmöte med Gustav Sjöström från Lund och Knut Lindström från Malmö som föredragande. Bland oss var det John och Ernst Andersson, som förfäktade syndikalismens ideer. Diskussionen blev långgrandig och slutade först vid tolvtiden, men utan resultat för det syndikalistiska programmet.

År 1914 blev Olof Olsson ordf. i fackfören. efter J. Nyhlen. Genom avtalet hade bestämts, att den 1 maj skulle arbetet sluta kl. 1, men vi vävare ansåg att det skulle sluta kl. 12, varför vi genomförde vid ett extramöte, att vi skulle gå hem kl. 12, vilket vi också gjorde.

Apropå den 1 maj som fridag har min far talat om en episod vid förhandlingar 1907. Redaktör Johan Nilsson hade kallat till underhandling på bolagets kontor i Malmö. Delegerade från Furulund kom till kontoret kl. 9 f.m. och förhandlingarna hölls stående i sju timmar. Vid ett tillfälle påpekade min far, att det också skulle tänkas på 1 maj som fridag. Direktören uppfattade ej vem som framkastade repliken, men sa till Johan Nilsson: " Ni är en helvetes bråkmakare. När ni väl fått mig med på ett så kommer ni med ett annat, men vill ni leka, så ska jag leka med er." Och så slog han sig på sitt bröst. Johan Nilsson tog det lugnt och sa: " Kom ihåg direktör Schmitz, att jag har ert syndaregister antecknat. Det är lika stort som

ACC. N:R M. 12591:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7.

den här väggen" - han pekade på väggen - " jag ska ta in det i tidningen arbetet, och tala om hur direktören behandlat det svenska folket sen han kom hit, det ska in spalt för spalt i tidningen." Då sa Schmitz: "Lugna sig nu Nilsson, ni skall vi handla och handla klokt. Arbetarna föreslog, att den 1 maj skulle arbetet sluta kl. 1.30. Men nej, enligt Schmitz beslut skulle det sluta kl. 1. , vilket också blev infört i avtalet. För att återgå till 1914, så var som jag förut sa Olof Olsson ordf. när kriget bröt ut i aug.. Då fanns vid Yllefabriken 306 arbetare, varav nära ett hundratal var oorganiserade, men som genom mobiliseringen en del måste rycka in till krigstjänst reducerades styrkan snart och de som blev kvar fick arbeta med inskränkt tid, vilket gjorde, att arbetslöshetsunderstöd ford- rades samt kontigentbefrielse eller nedsatt kontigent. Nu gick en hel del av de förut oorganiserade in i fackfören. så vid slut- tet av 1914 var avd. medlemsantal över 230 godkända. På grund sjukhusvistelse hela 1915 är mina hågkomster från det civila livet utplånade. Det var först under juni 1916, som jag åter fick kontakt med organisationernas arbete. På grund av förhål- landena vid Yllefabriken med fem dagars arbetsvecka m.m. blev jag anmodad att tjänstgöra som referent från avd. Då jag var konvalecent och inte kunde åtkommas av fabriksledningen åtog jag mig detsamma. Men tillspetsade situationen utlöstes i en vild strejk den 21 juli. Den varade i tio dagar. Arbetsgivaren be-

gårde ut ridande poliser, men begäran blev avslagen, då arbetarna själva hade ordnat med ordningsvakter. Det var under en av dessa dagar på ett strejkmöte, som Olof Olsson fyllde år och blev hyllad av hela mötet. En dag, då förtroendemän G. Janzen var nere och hade underhandlat och strejken skulle avlysas, beskyllde en talare Janzen för att ha sålt Furulunds arbetare för en krona pr vecka. Ja, stridens vågor gick höga. Sedan reste de ledande krafterna inom avd. från orten på grund av arbetslöshet och inskränkt tid.

Som en följd av denna strejk, fast maskerad sådan och trots underhandlingskommittens påpekanden, blev min far först permitterad, sedan avskedad efter 25 års arbete vid Yllefabriken samt hotad med vräkning från sin bostad. Inom parentes kan jag säga, att han sedan började vid Sockerfabriken i Kävlinge och fortsatte där i tretton år. Nu har han pension därifrån.

Arbetarekommunen bildades 1908-

Pionjärerna G.P. Lundgren och Sven Svensson var de verkliga farbröderna för oss yngre, då vi kom med i partiet. På tal om dessa två kan jag inte uraktlåta att tala om, att dessa partipionjärer även var initiativtagare till de två fackfören. i Furulund, nämligen Grov-Fabriksavd. 1896 och avd. 58 av Sv. Textilarb. av år 1906. Den förre var skomakare här i Furulund

ACC. N:R M. 12591:9

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

oberoende av Bolaget, men beroende av arbetarna genom skosulning m.m. Den senare var snickare- och vagnmakaregesäll i Lackalänga hos Bengtsson och var också oberoende av Bolaget och Schmitz (ty denne brukade ju säga; Bolaget är jag, jag är Bolaget). Vad såväl Lundgren som Svensson gjort för Furulunds arbetares frigörelse och politiska skolning är oersättligt. Det var inom kommunalpolitiken, som de i många år fick föra arbetarnas talan vid stämmor o.d.. De var också de första av arbetarna, som fick säte i styrelser inom såväl kommun som municipal, skola och kyrka. Ja, kyrkan fick sin representant genom Karl Nilsson och skolan sin genom Wallin, även de gamla pionjärer från 1900-talets början.

Bland övriga pionjärer kommer jag särskilt ihåg Nils Larsson och Elna Malmgren, vilka livligt deltog i debatterna och blev skolrådsledamöter m.m.

Så hade vi de äldre ungdomarna Gerda Jönsson, Jonnsson Oskar Franzen, Olof Olsson samt rabulisten Kjellgren, ja många skulle kunna nämnas, som var flitiga debattörer. Vid Katas föredrag föreslogs diskussion av Kjellgren. Kata kunde genom sakliga argument framlägga partiprogrammet, så han fick känna sig nöjd.

Valstriderna på 1918-20, ja hela tjugotalet är ett sammanhang med ungdomsrörelsen, så det får jag tala om när jag kommer dit.

ACC. N:R M. 12591:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Folkets hus bildades år 1911.

Vid jubileet 1936 skrev jag en liten historik. Den löd ungefär så här:

Det var en gång två spelevinkar, som gick ute på gatan 1907 och filosoferade över hur de skulle kunna göra något roligt, men likväl inkomstbringande för de organisationer, som fanns i Furulund.

Det var Kristen Larsson och skräddare Ekkelund. De kom överens.

A.B.F. bildades 1912. Lokalutskott i Furulund 1915.

Grunden till vårt A.B.F:s bibliotek lades, som jag förut sagt av Verdandilogen - genom dess studiecirkel - på så sätt att böcker inköptes till alla medlemmarna samt ett exemplar skänktes till ett studiecirkelbibliotek. Den första boken var Polypen. Efter anslag från logen köptes så vidare böcker. När studiecirkelarna sedan i landstingsanslag erhöll 25 kronor till bokinköp så växte biblioteket så småningom. Bildandet av ett lokalutskott med V.U. och bibliotekarie skedde år 1915 med anslutning till A.B.F. och logebiblioteket överfördes till A.B.F:s bibliotek. Röda rummet hyrdes av skomakare P.G. Lundgren och det inreddes till studierum och bibliotek. Efter hemkomsten från sjukhuset 1916 började jag katalogisera detsamma, Då Kjellgren, som varit den egentliga drivkraften rest därifrån

ACC. N:R M. 42591:11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11.

fik undertecknad ta hand om detsamma och blev ordf. med Johannes Jönsson som bibliotekarie samt Axel Andersson, Karl Jönsson och Sven Nilsson i V.U.

Den studiecirkelverksamhet som utvecklades var som intensivast under 1920-talet och var av stort värde för den nya generation, som en gång skulle övertaga förtroendeposterna inom arbetarrörelsen i Furulund. Cirkelmötena i Röda Rummet är oförgätliga minnen.

Endast en episod: när skraddaren höll tal på soffan och locket sprack.

Den kurs, som jag dels genom stipendium från A.B.F. och ungdomsklubben fick på Hvilans Folkhögskola 1923 lade sedan grunden till mitt historiska sökande och väckelsen för fortsatt historisk forskning.

Ungdomsrörelsen:

På grund av rådande arbetsförhållanden blev den ungdomsrörelse som först startats, dels genom klyvning mellan vänster och höger inom partiet under åren 1914-16, dels av brist på ungdom, nerlagd.

Under denna krigets första efterdyningstid växte missnöjet med den då regerande styrelsen och ungdomsidealismen blev allt radikalare. Den ungsocialistiska klubben i Kävlinge fick vind i seglen och vi, som inte kunde undvara diskussionerna anslöt

ACC. N:R M. 42591:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

öss dit. Det diskussioner, som fördes med ärliga färlor om problemen ej bara för dagen utan också för framtiden. Det var många ämnen, som diskuterades och som jag har tillfälle att erinra mig genom en protokollsbok omfattande tiden jan. 1913 - 10 mars 1918.

12.

Amalteafesten i Malmö.

Den nya ungdomsrörelsen.

För att en partivän från ungdomsrörelsen avlidit, Rickard Lindström. Det var han, som en januarikväll i rykande snöstorm av Lorentz Lundgren och Karl Holmberg blev lotsad från Kävlinge till Godtemplarsalen i Furulund, den kvällen, då en ny ungdomsklubb blev bildad och som inom kort skulle göra sig känd för sitt energiska arbete. Det var inte precis ungdomar, som kom i ledningen. Det dröjde ej heller länge förrän bla. distriktstudierådet blev förlagt till Furulund. Under hela tjugotalets valrörelser sattes ungdomarna in i valarbetet. Det var inte många valmöten i kringliggande landsbygd och ~~här~~ tätorter, som den Flygande kolonnen inte besökte. Ja, många roliga episoder kunde andragas från dessa utflykter såväl under söndagar som kvällar. Vi som tillhörde studierådet fick om hösten fara omkring till klubbarna och hålla anföranden om studiearbetet.

Agitation:

Som en följd av våra studieföredrag blev vi anförtrodda att stå som ledare vid många diskussionsmöten under tioårsjubileet 1927 för Ungdomsförbundet. Jag erinrar mig mina möten i Skromberga, Glimåkra, Sibbhult och Imeln under en fredagskväll, lördag och söndag, samt även Anderslöv.

På de tre platserna i östra Skåne var det att ta ett nappatag med kommunisterna, som varade hela lördagsnatten.

Det var, som Thor Modeen brukade säga, härliga tider, strålande tider för dem som ville diskutera ideer och åsiktsbrytningar.

Om jag så till sist skulle säga några ord om Kvinnoklubbens pionjärer, som jag mött under föreningslivets strider, får jag först nämna Elna Malmgren, men vill inte glömma bort de som arbetade i det tysta i kök vid fester och möten såväl å Godtemplarsalen som i Viken, därvi ungdomar fick oss en slurk kaffe, när det gavs tid. Där var bryggaren Anders Pers fru, där var fru Kristen Lars, fru Hanna Lars, fru Maria Ekberg. Ja, de flesta av den tidens kvinnoklubbsskvinnor ha deltagit i dessa fester. Att närmare gå in på detaljer anser jag var onödigt, då klubben vid fyrtioårsjubileet på ett förtjänstfullt sätt framlade sin historik.

Till sist skulle jag emellertid vilja säga, att den generation, som nu för verket vidare har ett vackert arv att förvalta, och

ACC. N:R M. 12591:14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

jag vill hoppas, att deras organisation får leva och bestå allt framgent till samhällets och arbetarnas bästa.

14.

En avskrift

Anslag

Af förekommen anledning erinras om 15 kapitlet 22§. Strafflagen, som har följande lydelse. Tvingar någon utan laga rätt eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffas högst med straffarbete i två år i de fall, der gerningen ej med svårare straff belagd är. Skulle i Lackalänga socken någon tvinga annan till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon vare sig att återgå till arbetet eller övertaga erbjudet arbete, kommer åtal att anställas enligt förestående lagrum.

Lund i Kronofogdekontoret den 20 maj 1898-

J.L. Theorin